

Tytuł oryginału
THE SOCIAL PSYCHOLOGY OF GOOD AND EVIL

Copyright © 2004 The Guilford Press
A Division of Guilford Publications, Inc.

© Wydawnictwo WAM, 2008

Redakcja naukowa
Dr hab. Jerzy Siuta, prof. UJ

Korekta
Katarzyna W. Borzęcka

Projekt okładki
Jadwiga Mączka

Opracowanie komputerowe
Krzysztof Błażejczyk

ISBN 978-83-7318-961-4

WYDAWNICTWO WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 012 62 93 200 • faks 012 429 50 03
e-mail: wam@wydawnictwowam.pl
DZIAŁ HANDLOWY
tel. 012 62 93 254-256; faks 012 430 32 10
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl
Zapraszamy do naszej
KSIĘGARNI INTERNETOWEJ
<http://WydawnictwoWam.pl>
tel. 012 62 93 260; faks 012 62 93 261

Drukarnia Wydawnictwa WAM
31-501 Kraków, ul. Kopernika 26

wydawnictwowam.pl

WYPOZYCZALNIA Nr 127
Nr inw. Podr. 37603

Redaktorzy

- Nadia Ahmad**, Department of Psychology, University of Kansas,
Lawrence, Kansas
- Craig A. Anderson**, Department of Psychology, Iowa State University,
Ames, Iowa
- Elliot Aronson**, wybitny wykładowca gościnny, Department of Psycho-
logy, Stanford University, Stanford, California
- C. Daniel Batson**, Department of Psychology, University of Kansas,
Lawrence, Kansas
- Roy F. Baumeister**, Department of Psychology, Florida State University,
Tallahassee, Florida
- David M. Buss**, Department of Psychology, University of Texas at Austin,
Austin, Texas
- Nicholas L. Carnagey**, Department of Psychology, Iowa State University,
Ames, Iowa
- Claire Champion**, Department of Psychology, Arizona State University,
Tempe, Arizona
- Jennifer Crocker**, Department of Psychology, University of Michigan,
Ann Arbor, Michigan
- Bella M. DePaulo**, profesor gościnny, Department of Psychology, Univer-
sity of California at Santa Barbara, Santa Barbara, California
- John F. Dovidio**, Department of Psychology, Colgate University,
Hamilton, New York
- Joshua D. Duntley**, Department of Psychology, University of Texas at
Austin, Austin, Texas
- Nancy Eisenberg**, Department of Psychology, Arizona State University,
Tempe, Arizona
- Susan T. Fiske**, Department of Psychology, Princeton University,
Princeton, New Jersey
- Samuel L. Gaertner**, Department of Psychology, University of Delaware,
Newark, Delaware

Gordon Hodson, Department of Psychology, University of Wales
Swansea, Swansea, Wales, United Kingdom

Kerry Kawakami, Department of Psychology, York University, Toronto,
Ontario, Canada

Shawna J. Lee, Department of Psychology, University of Michigan,
Ann Arbor, Michigan

James J. Lindsay, Department of Psychology, University of Minnesota,
Minneapolis, Minnesota

Arthur G. Miller, Department of Psychology, Miami University,
Oxford, Ohio

Charlene L. Muehlenhard, Department of Women's Studies, University
of Kansas, Lawrence, Kansas

Jason A. Nier, Department of Psychology, Connecticut College,
New London, Connecticut

Allen M. Omoto, Department of Psychology, Claremont Graduate Uni-
versity, Claremont, California

Lora E. Park, Department of Psychology, University of Michigan,
Ann Arbor, Michigan

Zoë D. Peterson, Department of Psychology, University of Kansas,
Lawrence, Kansas

Jody A. Resko, Department of Epidemiology and Population Health,
Albert Einstein College of Medicine, Bronx, New York

Mark Snyder, Department of Psychology, University of Minnesota,
Minneapolis, Minnesota

Ervin Staub, Department of Psychology, University of Massachusetts,
Amherst, Massachusetts

E. L. Stocks, Department of Psychology, University of Kansas,
Lawrence, Kansas

Jeff Stuewig, Department of Psychology, George Mason University,
Fairfax, Virginia

June Price Tangney, Department of Psychology, George Mason Univer-
sity, Fairfax, Virginia

Carlos Valiente, Department of Family and Human Development, Ari-
zona State University, Tempe, Arizona

Kathleen D. Vohs, Sauder School of Business, University of British Co-
lumbia, Vancouver, British Columbia, Canada

Thomas Ashby Wills, Department of Epidemiology and Population
Health, Albert Einstein College of Medicine, Bronx, New York

Philip G. Zimbardo, Department of Psychology, Stanford University,
Stanford, California

Spis treści

Předmowa 11

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Wprowadzenie i przegląd problematyki 13

Arthur G. Miller

CZĘŚĆ PIERWSZA

Dobro i zło – perspektywy pojęciowe 33

ROZDZIAŁ DRUGI

Psychologia zła z perspektywy sytuacyjnej.

*Zrozumieć, w jaki sposób dobrzy ludzie
stają się przestępcami* 35

Philip G. Zimbardo

ROZDZIAŁ TRZECI

Podstawowe potrzeby ludzkie, altruizm i agresja 74

Erwin Staub

ROZDZIAŁ CZWARTY

Cztery korzenie zła 115

Roy F. Baumeister, Kathleen D. Vohs

ROZDZIAŁ PIĄTY

Ewolucja zła 136

Joshua D. Duntley, David M. Buss

CZĘŚĆ DRUGA

Krzywdzenie innych:

konteksty, przyczyny i konsekwencje 163

ROZDZIAŁ SZÓSTY

Co zawiera kategoria?

Odpowiedzialność, intencja i możliwości uniknięcia tendencyjności skierowanej przeciwko grupom obcym 165

Susan T. Fiske

ROZDZIAŁ SIÓDMY

Współczesna tendencyjność rasowa.

Kiedy dobrzy ludzie robią złe rzeczy 183

John F. Dovidio, Samuel L. Gaertner,
Jason A. Nier, Kerry Kawakami, Gordon Hodson

ROZDZIAŁ ÓSMY

Zło brutalne a ogólny model agresji 216

Craig A. Andersen, Nicholas L. Carnagey

ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY

Co badania Milgrama nad posłuszeństwem mogą powiedzieć na temat Holokaustu?

Kilka uogólnień z laboratorium psychologii społecznej 245

Arthur G. Miller

ROZDZIAŁ DZIESIĄTY

Konceptualizacja przemocy seksualnej.

Przymus posiadający społeczne przyzwolenie i inne kontrowersje 304

Charlene L. Muehlenhard, Zoë D. Peterson

CZĘŚĆ TRZECIA

Samowiedza a dobre i złe czyny 339

ROZDZIAŁ JEDENASTY

Dążenie do poczucia własnej wartości.

Konsekwencje dla dobra i zła 341

Jennifer Crocker, Shawna J. Lee, Lora E. Park

ROZDZIAŁ DWUNASTY

Różne oblicza kłamstwa 379

Bella M. DePaulo

ROZDZIAŁ TRZYNASTY

Źli ludzie i złe czyny z perspektywy emocji moralnych 409

June Price Tangney, Jeff Stuewig

CZĘŚĆ CZWARTA

Jak można być życzliwym 445

ROZDZIAŁ CZTERNASTY

Korzyści i problemy związane z altruizmem wzbudzonym przez empatię 447

C. Daniel Batson, Nadia Ahmad, E. L. Stocks

ROZDZIAŁ PIĘTNASTY

Reakcje pokrewne empatii.

Korelaty moralne, społeczne i socjalizacyjne 480

Nancy Eisenberg, Carlos Valiente, Claire Champion

ROZDZIAŁ SZESNASTY

Społeczne wsparcie a zachowania wobec innych.

Niektóre paradoksy i niektóre tendencje 517

Thomas Ashby Wills, Jody A. Resko

ROZDZIAŁ SIEDEMNASTY

Poświęcanie czasu i trudu dla dobra innych.

Korzyści i koszty wolontariatu 550

Mark Snyder, Allen M. Omoto, James J. Lindsay

ROZDZIAŁ OSIEMNASTY

Redukcja wrogości i budowanie współczucia.

Nauka płynąca z klasy o strukturze puzzli 581

Elliot Aronson

Indeks 607

Przedmowa

Wstępny plan powstania tej książki pojawił się wiosną 2001 roku, ale dopiero z 11 września 2001 sprawiły, że jej główny przedmiot zainteresował się kwestią szczególnie palącą. Psychologowie społeczni zajmują się zachowaniami agresywnymi lub szkodliwymi a także zachowaniami społecznymi od wielu dziesięcioleci. Wydarzenia z 11 września – wywołane obrazy śmierci i cierpienia na skalę masową, a zarazem przejawy zachowań niosących pomoc u tak wielu osób – uczyniły z dobra i zła sprawę najistotniejszą dla każdego, a nie tylko badaczy. Zamachowcy otrzymali natychmiast od prezydenta Busha i analistów w niezliczonych mediach etykietkę „złych” lub „złoczyńców”, a słowa „bohater” używano z równym zapałem dla opisania wielu ratujących, którzy nie tylko nieśli pomoc ofiarom, ale, w kilku przypadkach, poszerzyli ich szeregi. Nie łagodziło zainteresowania nagłośnienie w mediach, gdzie dziennikarze, historycy, specjaliści w dziedzinie zachowań i polityki, i inni podejmowali niezliczone próby omówienia absolutnie każdego aspektu ataków i ich wpływu na nasze społeczeństwo.

Te reakcje, oczywiście, nie są czymś niezwykłym. Okrucieństwa i tragedie – czy będzie to Holokaust, zamach bombowy w Oklahomie, bierny świadek morderstwa Kitty Genovese, zniewolenie milionów obywateli afrykańskich w Stanach Zjednoczonych czy niezliczone akty terroryzmu i tortur na całym świecie – zawsze inspirowały do zadawania trudnych pytań: jak ludzie mogli zrobić to innym ludziom? Dlaczego to zrobili? Czy odpowiedzialne za to jest coś, co tkwi w poszczególnych osobach, w kulturze lub społeczeństwie, w unikalnych okolicznościach, a może w ich złożonej interakcji? Czy te straszliwe wydarzenia powtórzą się? Czy można im zapobiec? Jak można pogodzić te straszliwe czyny z oczywistą uprzejmością i uczciwością tak wielu ludzi? Czy istnieje coś takiego jak ludzka natura? Czy ludzie są z istoty dobrzy, źli, czy dobrzy i źli albo ani dobrzy, ani źli? Książka ta z pewnością nie udzieli odpowiedzi na wszystkie te